

Langs digitale weg dan maar? Patronen van internetgebruik en politieke participatie bij Vlaamse jongeren

Jessy Siongers^{1,2}, Gil Keppens², Lauren Vandenbossche²,
Bram Spruyt² & Filip Van Droogenbroeck²*

Samenvatting

De toegenomen mogelijkheden voor onlinecommunicatie hebben het debat over de impact van media op politieke participatie doen herleven, in het bijzonder voor jongeren die beschouwd worden als de belangrijkste gebruikers van het internet. Enerzijds wordt van zogenaamd nieuwe media verwacht dat ze innovatieve en toegankelijke vormen van politieke participatie faciliteren. Anderzijds vrezen meer pessimistische visies dat nieuwe media bijdragen aan persoonlijke isolatie, een verlies aan sociaal kapitaal en het versterken van bestaande persoonlijke vooroordelen en desillusies. Het is dan ook niet echt verwonderlijk dat de relatie tussen nieuwe media en politieke participatie regelmatig het voorwerp van empirisch onderzoek is. Deze paper draagt op twee manieren bij aan die literatuur. Ten eerste: terwijl vaak gesteld wordt dat nieuwe media nieuwe opportuniteiten bieden voor niet-geinstitutionaliseerde vormen van politieke participatie, gebruiken de meeste studies slechts een indicator voor offline politieke participatie. In deze paper onderscheiden we daarom geïnstitutionaliseerde vormen van participatie en alternatieve vormen. Ten tweede: bij jongeren bestaan er aanzienlijke verschillen met betrekking tot het doel waarvoor internet gebruikt wordt. In deze paper relateren we de aard van het internetgebruik aan de meer traditionele vormen van mediaconsumptie (radio, tv, magazines) en vergelijken we hun effecten op de twee vormen van politieke participatie. Voor onze analyse steunen we op surveygegevens uit Vlaanderen verzameld in 2013 bij 3133 adolescenten tussen 14 en 30 jaar.

Kernwoorden

Politieke participatie, jongeren, internetgebruik, media

* Jessy.Siongers@UGent.be

1 UGent, Onderzoeksgroep CuDOS - Vakgroep Sociologie

2 VUB, Onderzoeksgroep TOR - Vakgroep Sociologie

Inleiding

Processen van globalisering, ecologische en demografische uitdagingen, innovatie en toenemende mogelijkheden in informatie- en communicatietechnologieën en in mobiliteit dagen de bestaande invulling van burgerschap uit (Beck, 1994; Bennett, 1998; Cammaerts & Van Audenhove, 2005; Castells, 1996; Faas, 2007; Fitoussi & Rosanvallon, 1996; Giddens, 1994; Harvey, 1989; Held *et al.*, 1999; Norris, 2002). Parallel aan deze ontwikkelingen groeit er bezorgdheid onder politici, academici en beleidsmakers over een vermeend verlies aan sociale cohesie. Een aantal auteurs benadrukt dat burgers zich niet langer betrokken voelen bij de wijze waarop hun samenleving functioneert (bv. Bennett, 2008; Delli Carpini, 2000; Farthing, 2010; Furlong & Cartmel, 2007; Harris, Wyn & Younes, 2010; Henn, Weinstein & Forrest, 2005; Loader, 2007; Snell, 2010, 2005). Vooral jongeren lijken zich af te keren van de politiek en van het democratische bestel. Die claim wordt gestaafd door empirisch onderzoek: opkomstcijfers bij verkiezingen zijn bij jongeren lager dan bij volwassenen, jongeren zijn minder betrokken bij politieke partijen, vakbonden en zelfs jongerenorganisaties, jongeren hebben minder burgerschapskennis, enz. (bv. Bennett, 2008; Delli Carpini, 2000; Furlong & Cartmel, 2007; Loader, 2007; Milner, 2010).

Tegenover een dergelijk pessimisme wordt doorgaans het argument geponeerd dat jongeren niet *minder* maar wel op *een andere manier* verbonden zijn met politiek (bv. Elchardus & Herbots, 2010; Elchardus & Vanhoutte, 2009a, 2009b; Harris *et al.*, 2010). In het digitale tijdperk worden jongeren vaak voorgesteld als de voorhoede van een nieuwe generatie burgers die naar een andere en vooral meer directe relatie tussen burger en politiek verlangt (Bennett, 1998; Loader, 2007; Norris 2002).

Door de mogelijkheden die online communicatie creëerde, laaide dan ook het debat op over de impact van media op politieke participatie, in het bijzonder met betrekking tot jongeren. Zij zijn immers vaak de eerste gebruikers van online communicatietechnologieën. De vraag of die technologieën burgers inderdaad dichterbij het politieke bedrijf kunnen brengen, is niet eenvoudig of *a priori* te beantwoorden. Aan de ene kant wordt van nieuwe media verwacht dat ze andere en meer toegankelijke vormen van politieke participatie mogelijk maken. Op die manier, zo gaat de redenering, kan online participatie een soort opstap vormen voor offline politieke participatie (Kann *et al.*, 2007; Quintelier & Vissers, 2008). Meer pessimistische interpretaties gaan er echter van uit dat nieuwe media, en in het bijzonder bepaalde gebruiken van nieuwe media, kunnen bijdragen aan persoonlijke isolatie, persoonlijke vooroordelen en desillusies verder versterken en daardoor finaal uitmonden in een verlies aan sociaal kapitaal (Nie, 2001; Putnam, 2000; Wellman, Haase, Witte & Hampton, 2001).

Tegen die achtergrond bestudeert deze bijdrage de relatie tussen het gebruik van (nieuwe) media en verschillende vormen van politieke participatie (bv. Bakker & de Vreese, 2011; Harris *et al.*, 2010). Op twee manieren wensen we bij te dragen aan de bestaande literatuur. Ten eerste: terwijl vaak gesteld wordt dat nieuwe mediavormen nieuwe mogelijkheden creëerden voor niet-institutionele of alternatieve vormen van

politieke participatie, gebruiken vele studies slechts één enkele indicator voor offline politieke participatie. In deze indicator wordt dan hetzij gefocust op de meer conventionele geïnstitutionaliseerde vormen van politiek participeren (bv. stemintentie), hetzij een schaal geconstrueerd die zowel alternatieve als conventionele vormen van participatie meet. Daardoor blijft het onzeker of een eventueel vastgesteld verschil tussen alternatieve en conventionele participatie niet specifiek toe te schrijven is aan de operationalisatie van deze laatste. In deze bijdrage lossen we dat probleem op door het duidelijk onderscheiden van conventionele vormen van politieke participatie (waarbij we focussen op stemmen bij verkiezingen) en alternatieve of minder geïnstitutionaliseerde vormen van participatie. Tussen zogenaamde ‘digital natives’ - jongeren die opgroeiden in een tijd waarin het internet ruim verspreid was (cf. Marc Prenski, 2001) - kunnen, ten tweede, belangrijke verschillen gevonden worden met betrekking tot *het doel* waarvoor het internet gebruikt wordt. In deze paper relateren we die verschillende gebruiksdoeleinden aan de meer traditionele media (radio, tv, magazines) en vergelijken we hun effecten op de twee onderscheiden vormen van politieke participatie. Dit levert een meer gedetailleerd beeld op van de paden die naar politieke participatie leiden en maakt het mogelijk betere communicatiestrategieën te ontwikkelen die het potentieel hebben de actieve politieke participatie van jongeren te verhogen.

Voor zover wij weten, relateerden alleen Bakker en de Vreese (2011) verschillende types van traditionele en nieuwe media aan verschillende vormen van politieke participatie. Zoals de auteurs zelf erkennen, kampt hun onderzoek met de beperking dat het gebaseerd is op een online survey bij een niet-representatief staal jongeren (leeftijd 16-24). In deze bijdrage steunen we op surveygegevens voor Vlaanderen (leeftijd 14-30; N: 3133) verzameld in 2013. Onze resultaten tonen dat het gebruiken van nieuwe media voor verschillende doeleinden verschillend gerelateerd is aan conventionele en alternatieve vormen van politieke participatie. In het besluit gaan we dieper in op de implicaties van deze bevindingen.

Literatuur

Apathie of ontgoocheling in conventionele politiek?

De afname van politieke betrokkenheid bij en engagement in traditionele vormen van politiek en georganiseerd lidmaatschap bij jongeren wordt door verschillende auteurs anders geïnterpreteerd. Een pessimistische interpretatie beschouwt deze afname als een symptoom van een meer algemeen terugtreden van burgers uit het publieke leven. Jongeren, zo gaat de redenering, verloren hun interesse in het publieke leven waardoor ook de democratie verzwakt (Loader, 2007). Zo'n evolutie wordt met verschillende labels aangeduid, zoals ‘*disenfranchisement*’ (Adsett, 2003), ‘depolitisering’ (Vrcan, 2002), ‘burgerlijk deficit of malaise’ (Delli Carpini, 2000), of ‘onthechting met de samenleving’ (Norris, 2004). Loader (2007) noemt deze kijk op jongeren het ‘*disaf-*

affected citizen'-perspectief. Anderen spreken over de *'abstention hypothesis'* en suggereren daarmee dat jongeren minder participeren als gevolg van apathie en een gebrek aan interesse. Bennett (2008, p. 3) duidt dit laatste aan als het *'disengaged youth paradigm'*. Hij is daarbij ook bezorgd om de 'personalisering of privatisering' van de politieke en andere maatschappelijke sferen (bv. jongeren leven in toenemende mate in commerciële online werelden). Volgens Putnam (2000) is de afname van burgerlijke betrokkenheid een concrete manifestatie van een meer algemene privatisering van de vrije tijd, in het bijzonder bij jongeren.

Een meer optimistische interpretatie stelt daarentegen dat de lagere participatie bij jongeren niet zozeer het resultaat is van apathie maar veeleer een teken van een 'betrokken scepticisme' ten aanzien van politiek (Geniets, 2010; Harris *et al.*, 2010; Henn, Weinstein & Forrest, 2002). In deze visie worden jongeren gezien als tegelijk geïnteresseerd in politiek en vooral als voorstander van het democratisch proces én als gedesilluseerd over en kritisch ten aanzien van politieke macht (zie ook de *White Paper on Youth* (COM (2001-681))). Volgens dit perspectief zijn jongeren niet minder geïnteresseerd in politiek dan volwassenen maar blijken traditionele politieke activiteiten niet langer geschikt om de belangen en noden van hedendaagse jongeren aan te pakken (Loader, 2007, pp. 1-2). Bennett (2008, p. 2) beschrijft dit als het *'engaged youth paradigm'*, dat gekenmerkt wordt door een daling van de geloofwaardigheid en authenticiteit van verscheidene publieke instellingen en vertogen die het conventionele politieke gebeuren typeren. Politici hebben binnen deze visie zichzelf te sterk verwijderd van jongeren en slagen er daardoor onvoldoende in zich aan te passen aan de veranderingen in het leven van jongeren. Daardoor hebben zij bijvoorbeeld onvoldoende vat op het groeiende belang van netwerken met peers en online gemeenschappen (Buckingham, 2007; Hull *et al.*, 2009; Loader, 2007). Kirshner, Strobel en Fernández (2003, p. 2) stellen dan ook dat termen zoals 'cynisch' of 'vervreemd' die doorgaans gebruikt worden om bepaalde groepen kiezers aan te duiden, falen om de complexiteit van de houdingen van jongeren ten aanzien van hun gemeenschappen te vatten. Jongeren zijn immers vaak tegelijk cynisch *en* hoopvol, of kritisch *en* betrokken (zie Banaji, 2007).

Naast de kloof tussen conventionele politiek en de waarden en bekommernissen van jongeren, wordt vaak gewezen op het gebrek aan betekenisvolle kansen voor jongeren om effectief te participeren aan politiek. Jongeren en de issues die hen aanbelangen worden nog al te vaak genegeerd door traditionele politieke instanties en organisaties - een element dat nog versterkt wordt door de vergrijzing en de ermee gepaard gaande relatieve afname van het aandeel jongeren binnen het electoraat, waardoor zij als groep voor politici nog minder aantrekkelijk worden. Jongeren ervaren ook duidelijke drempels om zich politiek te engageren. Het gebrek aan informatie vormt daarbij volgens Delli Carpini een van de belangrijkste drempels. Hij concludeert dan ook dat jongeren "are not disengaged because they are satisfied with the current state of affairs, because they are apathetic, or because they do not care about their fellow citizens. Rather they are disengaged because they are alienated from the institutions and processes of civic life and lack the motivation, opportunity and ability to overcome this alienation" (Delli Carpini, 2000, p. 6).

Alternatieve participatie

Naast conventionele vormen van politieke participatie wordt er in de literatuur aandacht besteed aan het stijgende aanbod en de relevantie van diverse vormen van alternatieve politieke participatie. Vanuit die context wordt dan ook geopperd de wijze waarop 'politiek' gedefinieerd wordt aan te passen. Zo stelt Aydemir (2007, p. 66), vanuit het groeiende belang van de media: "[...] the fragmentation of shared common public cultures, mediatisation of everyday life, the centrality of consumerism and more pronounced individuality [...] are factors to consider in this renewed meaning of politics and engagement". Verschillende auteurs zijn het erover eens dat sociale ontwikkelingen zoals globalisatie, deïstitutionalisering, detraditionalisering, toegenomen mobiliteit en consumentisme niet tot een afname maar tot een toename van participatie bij jongeren hebben geleid (bv. Dalton, 2008; Elchardus & Herbots, 2010; Hirzalla & van Zoonen, 2008; Mariën, Hooghe & Quintelier, 2010; Norris, 2004; Quintelier, 2008). De redenering luidt dat afname van engagement in het traditionele en sterk geformaliseerde politieke gebeuren het pad hebben geëffend voor minder gestructureerde, alternatieve en flexibele engagements. Het zouden vooral deze participatievormen zijn die jongeren aanspreken. Het '*engaged youth paradigm*' focust op deze transformatie. In tegenstelling tot de meer klassieke interpretaties van burgerzin, waarbij jongeren worden geëvalueerd op basis van de verwezenlijking van hun burgerlijke plichten en verantwoordelijkheden, focust men zich bij recente interpretaties meer op identificatieprocessen (zoals zelfverwezenlijking en individuele expressie) (Bennett, 2008).

Het '*engaged youth paradigm*' beschrijft de evolutie waarbij jongeren minder dan vorige generaties bereid zijn hun politieke wil te kanaliseren langs de conventionele kanalen zoals politieke partijen. Het is veel waarschijnlijker dat jongeren hun politieke opvattingen en overtuigingen op een meer flexibele wijze uiten, bijvoorbeeld aan de hand van occasionele en specifieke activiteiten veeleer dan via langdurige engagements (cf. nomadisch burgerschap in lichte gemeenschappen, Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Norris (2002) gebruikt de metafoer van de feniks, waarbij de onthechting ten opzichte van de traditionele participatiekanalen heeft plaatsgemaakt voor nieuwe vormen van politiek activisme. Veeleer dan apathisch tegenover politiek te staan, vullen hedendaagse jongeren de meer traditionele vormen van politieke participatie aan met zeer gerichte vormen van politiek activisme. Verschillende auteurs wijzen er in die context op dat de afname van conventionele vormen van klassieke politieke participatie in West-Europa gepaard gaat met een toename van niet-conventionele vormen van politieke participatie, zoals ethisch of politiek consumentisme, *ad hoc*-participatie en ontwikkelingshulp (Elchardus & Herbots, 2010; Hirzalla & Van Zoonen, 2008; Mariën *et al.*, 2010; Stolle, Hooghe & Michelletti, 2005). Jongeren zouden vooral een informele en minder hiërarchische wijze van participeren prefereren met *ad hoc* politieke bewegingen die nauwer aansluiten bij hun levenswijze. Deze alternatieve vormen van politieke participatie staan in sterk contrast tot de klassieke vormen ervan die zich richten op de lange termijn en die een engagement inhouden met sterk bureaucratische en hiërarchische structuren die gekenmerkt worden door een formele regel-

geving (Bennett, 1998; Eliasoph, 1998; Loader, 2007; Norris, 2002; Quintelier, 2008). Engagement wordt daarbij meer gericht op specifieke, losse ‘issues’ en politieke actie zou sterker moeten passen in een levensstijl-politiek (De Groof, Elchardus, Frank & Kavadias, 2010; Loader, 2007).

Recent internationaal en cross-nationaal onderzoek vond empirische steun voor voorgaande interpretatie. Zo bevestigt cross-nationaal surveyonderzoek de toename en steun voor nieuwe sociale bewegingen (De Groof *et al.*, 2010; Norris, 2002). Deelname aan deze nieuwe sociale bewegingen blijkt verband te houden met participatie aan protestacties, zoals het tekenen van petitie's of het deelnemen aan betogingen. Onderzoek toont bovendien een gestage toename van acties waarbij specifieke producten worden geboycot op basis van ethische of politieke overwegingen (Norris, 2002; Stolle *et al.*, 2005). In de volgende sectie gaan we dieper in op de relatie tussen het gebruik van nieuwe media en deze ontwikkelingen.

Opportunities en tekortkomingen van (nieuwe) media voor politieke participatie

De opkomst van media, en nieuwe media in het bijzonder zoals het internet en mobiele telefonie, heeft bijgedragen aan het debat over de impact van media op sociale en maatschappelijke participatie. Dat geldt in het bijzonder voor jongeren, die vaak beschouwd worden als *early adopters* van nieuwe media (Hartmann, 2004).

Televisie kijken wordt vaak beschouwd als een van de grote boosdoeners in de afname van het democratisch bewustzijn, het verlies van sociale participatie, de toenemende onveiligheidsgevoelens, gevoelens van onbehagen en ontevredenheid (Gentzkow, 2006; Gilliam & Iyengar, 2000; Romer, Jamieson & Aday, 2003). Andere auteurs nuanceren of spreken die stelling zelfs tegen. Niet het televisiekijken op zich, maar het kijken naar specifieke (entertainment)programma's en het aantal uur televisiekijken zouden nefast zijn voor de ontwikkeling van een geëngageerd burgerschap (Norris, 1996; Prior, 2005; Putnam, 2000). Robert Putman maakt de volgende vergelijking: “TV-based politics [and, by extension, radio-based politics] is to political action as watching ER (popular US hospital drama programme) is to saving someone in distress. Just as one cannot restart a heart with one's remote control, one cannot jump-start citizenship without face-to-face participation. Citizenship is not a spectator sport” (Putnam, 2000, p. 41).

Sommige auteurs menen inderdaad dat er sprake is van een verschuiving in de tijdsbesteding die ten koste gaat van tijd die besteed zou worden aan sociale participatie (DiMaggio, Hargittai, Neuman & Robinson, 2001; Kraut *et al.*, 1998; Nie, 2001). Die redenering volgend, zou ook een (intensieve) tijdsbesteding aan nieuwe media kunnen leiden tot een afname van sociale contacten en meer algemeen tot een verlies van sociaal kapitaal. Putnam (2000) spreekt van de ‘*cyber-balkanisation*’ van de maatschappij, waarbij iedere burger zich geïsoleerd achter zijn computer bevindt. Andere auteurs gaan akkoord met de stelling dat nieuwe media kunnen leiden naar een verschuiving in de tijdsbesteding, maar menen dat dit niet ten koste zal gaan van tijd

die normaal besteed wordt aan het onderhouden van sociale contacten (Quintelier & Vissers, 2008). Nieuwe media zouden vooral leiden tot een afname in consumptie van klassieke media (Haythornwaite, 2001).

Andere auteurs zijn nog optimistischer. Het steeds groter wordende aandeel mensen, en in het bijzonder jongeren, dat toegang heeft tot het internet maakt volgens hen alternatieve vormen van participatie meer dan ooit mogelijk. Alternatieve vormen van politieke participatie, zoals het participeren aan *single issue*- en *ad hoc*-initiatieven en ethische consumptie, blijken inderdaad in sterke mate via online participatie tot stand te komen (Geniets, 2010). Vooral jongeren en jongvolwassenen worden beschouwd als de hoofdgebruikers en drijvende krachten van deze nieuwe online communicatietechnologieën. Recent onderzoek laat zien dat nagenoeg alle adolescenten toegang hebben tot het internet (Deweppe & Picone, 2015). Ook de data waarop de bevindingen in deze paper steunen, tonen dat in Vlaanderen in 2013 98% van de jongeren tussen 14 en 30 jaar thuis over een internetverbinding beschikte.

Het is bijgevolg niet zo verwonderlijk dat verschillende auteurs benadrukken dat de opkomst van nieuwe media zal leiden tot nieuwe vormen van participatie die sterk gerelateerd zijn aan de waarden en interesses van jongeren. Het internet kan bijvoorbeeld de mogelijkheden tot ethische consumptie vergroten door via allerlei nieuwe en informele kanalen jongeren als burger en als consument te benaderen (Banaji & Buckingham, 2009; Kann *et al.*, 2007). Op die manier kunnen nieuwe media verschillende innovatieve en meer toegankelijke vormen van politieke participatie faciliteren (Kann *et al.*, 2007). Terwijl het internet in eerste instantie vooral gebruikt werd als een eenrichtingsverkeer van politieke en sociale informatie hebben ICT-ontwikkelingen een interactiever gebruik van het internet mogelijk gemaakt. 'Civic sharing' - het e-mailen naar vrienden en familie over politieke thema's, het participeren aan discussies over politiek op allerhande fora, het tekenen van online petities - is een van die alternatieve vormen van politieke participatie die sterk gerelateerd worden aan het succes van sociale netwerksites (Hirzalla & van Zoonen, 2008).

Het is echter een misvatting te veronderstellen dat het internet het wondermiddel is naar een hogere politieke betrokkenheid bij alle burgers. Nagenoeg alle studies tonen dat jongeren het internet vooral als medium gebruiken om met vrienden te communiceren. Als ze het al gebruiken om informatie op te zoeken, zoeken zij vooral naar thema's gerelateerd aan amusement en levensstijl (bv. Boonaert & Siongers, 2010; Hirzalla & van Zoonen, 2008; Livingstone, Bober & Helsper, 2005). Slechts een kleine minderheid van de jongeren maakt van het internet gebruik om te participeren op het politieke veld. Zo geeft maar 10% van de respondenten in de Civic Web¹-studie aan gedurende het afgelopen jaar een politieke website bezocht te hebben. Jongeren zijn in hoofdzaak geïnteresseerd in blogs en websites over muziek, films, chatten en mode/lifestyle. Websites van politieke partijen of websites gerelateerd aan de regering wekken maar in beperkte mate de interesse van jongeren (Hirzalla & van Zoonen, 2008).

Sommige auteurs suggereren dat de deelname aan online politieke activiteiten ook de weg naar offline politieke participatie zal vergemakkelijken (Kann *et al.*, 2007, Quintelier & Vissers, 2008). Kann en collega's (2007) bijvoorbeeld, stellen dat online

politieke participatie gepaard gaat met het promoten van bepaalde democratische waarden als openheid en engagement. Anderen beschouwen online politieke participatie als een uitstekend medium voor het oefenen van burgerlijke vaardigheden (Cammaerts & Van Audenhove, 2003; Van Audenhove *et al.*, 2002). Het internet stelt jongeren bloot aan een grote verscheidenheid van politieke opinies en ideeën, waardoor ook de opvattingen en de politieke kennis van de jongeren zelf zal verbreden. Ten slotte stellen de voorstanders van politieke mobilisatie dat het internet over de mogelijkheid beschikt om die burgers te mobiliseren die niet bereikt worden door de traditionele politieke participatiekanalen (Banaji & Buckingham, 2009; Kann *et al.*, 2007).

Anderen stellen de mobiliserende kracht van online participatie in vraag. Uit onderzoek blijkt dat online participatie sterk correleert met offline participatie. Veel meer dan offline en online participatie te beschouwen als elkaars substituuut, vullen beide vormen van participatie elkaar aan (Hirzalla & van Zoonen, 2008, 2011). Vooral jongeren die reeds offline participeren aan het politieke veld en daar politieke interesse hebben opgebouwd, beschouwen het internet als een medium om politiek te participeren (Livingstone *et al.*, 2005). Jongeren die daarentegen weinig betrokken zijn bij offline politieke participatie, lijken ook niet geïnteresseerd in online politieke participatie (Geniets, 2010).

Het voorgaande suggereert dat, zelfs als de digitale kloof met betrekking tot de toegang tot het internet min of meer gedicht wordt, er een immense kloof overblijft in de wijze waarop mensen het internet gebruiken. Meisjes, jongeren uit het beroeps- onderwijs, en jongeren met een zwakke sociaaleconomische achtergrond lijken het internet vooral te gebruiken als communicatiemiddel en/of om *games* te spelen, maar veel minder om informatie op te zoeken (Boonaert & Siongers, 2010; Geniets, 2010). In deze bijdrage onderzoeken we de mate waarin het gebruik van verschillende mediakanalen gerelateerd is aan geïstitutionaliseerde en niet-geïstitutionaliseerde vormen van politieke participatie.

Onderzoeksstrategie

Het literatuuroverzicht toont dat de relatie tussen nieuwe media en politieke participatie het onderwerp is geweest van uitgebreid onderzoek. Nieuwe media hebben volgens deze studies in de eerste plaats gezorgd voor nieuwe mogelijkheden voor alternatieve politieke participatievormen. Politieke participatie wordt in dergelijke studies echter doorgaans gemeten door één indicator waarbij de focus vooral op offline en conventionele politieke participatie ligt (bv. Quintelier & Vissers, 2008). Die praktijk volgt uit de vraag of (nieuwe) media warm maken voor conventionele politieke participatie. Maar als de jongeren informatie op een verschillende manier verwerken, gefrustreerd worden door lange bureaucratische procedures die eigen zijn aan conventionele politiek en ernaar verlangen om zonder vertraging hun mening te kunnen ventileren (Prensky, 2001), dan is het aannemelijk dat het gebruik van (nieuwe) media voornamelijk potentieel heeft om alternatieve en minder conventionele vormen van participatie

te doen toenemen. Daarom maken we een onderscheid tussen beide vormen van politieke participatie (alternatieve en conventionele politieke participatie) en gaan we na of ze verschillende determinanten hebben.

Ten tweede bestaan er belangrijke verschillen in de manier waarop het internet wordt gebruikt door jongeren. In dit artikel gaan we na hoe die verschillende doeleinden samenhangen met het gebruik van meer traditionele media (radio, tv, magazines). Daarnaast vergelijken we hun gemeenschappelijke relaties met twee vormen van politieke participatie. Het onderscheid tussen nieuwe en traditionele media leidt tot een beter inzicht in de wegen waarop media de politieke participatie bij jongeren kunnen beïnvloeden.

Wanneer beide elementen gecombineerd worden, resulteert dit in een onderzoeksdesign waarbij de relatie onderzocht wordt tussen twee verschillende vormen van mediagebruik en twee verschillende vormen van politieke participatie. Om deze vergelijking empirisch te testen, zullen we in een eerste model steeds controleren voor de 'klassieke' determinanten van politieke participatie, om daarna de toegevoegde waarde van de verschillende vormen van mediagebruik na te gaan.

Data en operationalisatie

Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden, gebruiken we data op basis van een aselecte steekproef van alle 14-30-jarigen in Vlaanderen. De data werden verzameld in het voorjaar van 2013 door middel van een postenquête. Respondenten werden aangeschreven op hun thuisadres en kregen na de eerste brief nog maximaal drie herinneringen. Op het einde van het veldwerk resulteerde dit in 3133 bruikbare vragenlijsten (response rate: 47%). De data werden gewogen op geslacht en onderwijsniveau (hoogste wegingsfactor = 1.69; voor het technisch rapport zie http://www.jeugdonderzoeksplatform.be/files/Technisch_verslag_JOP-monitor_3_2013.pdf).

Afhankelijke variabelen

Alternatieve politieke participatie werd gemeten op basis van zes activiteiten die in ander onderzoek naar dit thema vaak worden gebruikt: een petitie ondertekend op papier, een petitie ondertekend via internet, een protestactie of steunbetuiging gesteund op Facebook door te 'liken' of te 'sharen', een goed doel financieel ondersteund, een product (van een bepaald bedrijf of uit een bepaald land) geboycot (bewust niet gekocht omdat men problemen heeft met het bedrijf, het land of de manier waarop het gemaakt is), en ethische consumptie (een product gekocht juist omdat het op een milieu- of diervriendelijke manier gemaakt is of omdat men garanties krijgt dat het in goede arbeidsomstandigheden gemaakt is). Aan de respondenten werd gevraagd aan te geven welke van deze activiteiten zij het voorbije jaar hadden verricht. De cijfers geven duidelijk aan dat deze alternatieve politieke participatie zeker niet beperkt

blijft tot een minderheidsgroep. Zo geeft bijna de helft van de ondervraagde jongeren aan het voorbije jaar een goed doel financieel ondersteund te hebben (46,1%) en geven ongeveer vier op de tien jongeren aan een protestactie of steunbetuiging online gesteund te hebben en producten gekocht te hebben omwille van ethische motieven (respectievelijk 41,3% en 36,7%). Het boycotten van producten en het ondertekenen van petitie gebeurde door een merkbaar kleinere groep van jongeren: 17,9% boycotte het voorbije jaar een product, 15,9% ondertekende een petitie op papier en 19,5% deed dit online.

De scores werden gesommeerd om zo een ordinale schaal gaande van 0 tot 6 te verkrijgen. Hogere scores op deze schaal impliceren meer alternatieve politieke participatie.

Voor *Institutionele of conventionele politieke participatie* focussen we op de stemintentie van jongeren, omdat het stemgedrag een van de belangrijkste indicatoren van conventionele politieke participatie is. Het stemgedrag kunnen we evenwel niet meten, omdat een groot deel van de respondenten nog niet stemgerechtigd is en nog niet gestemd heeft. Meer specifiek werd conventionele politieke participatie gemeten door twee items: “Zou je gaan stemmen indien er geen stemplicht was?” en het hebben van een geldige stemintentie. Dit laatste item ging na of de respondent een geldige stem zou uitbrengen of niet, ongeldig, of blanco zou stemmen indien er nu verkiezingen werden gehouden. Op basis van deze twee items werd een gesommeerde indicator met drie categorieën geconstrueerd: 0) niet-participerende jongeren: jongeren die niet zouden gaan stemmen indien er geen stemplicht zou zijn en die ook niet de intentie hebben geldig te stemmen bij eventuele verkiezingen (14,4%); 1) twijfelende jongeren: enerzijds jongeren die niet zouden gaan stemmen indien dit niet verplicht zou zijn maar die bij eventuele verkiezingen wel een geldige stem zouden uitbrengen en anderzijds jongeren die wel zouden gaan stemmen indien stemmen niet verplicht zou zijn maar die bij eventuele verkiezingen een ongeldige stem zouden uitbrengen (27,1%); en 2) participerende jongeren: jongeren die zouden gaan stemmen en ook een geldige stem zouden uitbrengen (58,5%). Hogere scores op de schaal impliceren bijgevolg meer conventionele politieke participatie.

Onafhankelijke variabelen

We construeerden twee schalen die nagaan op welke manier respondenten het internet gebruiken. *Internet voor plezier* werd gemeten door vijf items die aangaven dat internet werd gebruikt voor “het downloaden of beluisteren van muziek”, “met vrienden chatten (bv. Facebook, Skype)”, “het bekijken of downloaden van video’s, films, clips en series”, “een profielpagina aanmaken/onderhouden/bijwerken op een sociaalnetwerksite (bv. Facebook, MySpace, Google+, ...)” en “gamen met anderen op internet”. Hoe hoger de scores op deze schaal, des te vaker het internet wordt gebruikt voor plezier (eigenwaarde = 2,41; $R^2 = 48\%$; Cronbachs Alfa = 0,71).

Internet voor informatieve doeleinden werd gemeten door drie items: “zoekmachines gebruiken zoals gebruiken zoals Google, YouTube of Bing”, “Online informatie opzoeken (o.a. dienstregeling openbaar vervoer, wegbeschrijvingen, informatie over activiteiten, krant lezen...)” en “op internet gaan voor je huiswerk/studies/werk”. Hoe hoger de scores op deze schaal, des te vaker het internet wordt gebruikt voor informatieve doeleinden (eigenwaarde = 1,91; $R^2 = 64\%$; Cronbachs Alfa = 0,68).

In dit onderzoek nemen we expliciet in rekening dat het internet slechts één van de mogelijkheden van mediacontact is. Om de specifieke relatie tussen vormen van internetgebruik en politieke participatie correct te schatten, dient daarom ook in kaart gebracht te worden hoe jongeren omgaan met de meer klassieke media. Om de media-voorkeur te meten, werd aan de respondenten gevraagd op een vijfpuntschaal aan te geven hoe graag ze keken en luisterden naar vijf tv-zenders en vier radiozenders die we hen voorlegden. Daarnaast vroegen we hen aan te geven welk (genre) tijdschrift ze prefereerden uit een lijst van zeven magazines (bv. Humo, Knack, tienerbladen, mannenbladen, vrouwenbladen, tv-bladen, sportbladen). Door middel van een niet-lineaire principale componentenanalyse (CATPCA) werden twee schalen geconstrueerd: de eerste schaal drukt de voorkeur uit voor de meer informatiegerichte tv-zenders (hoge scores wijzen op een sterke appreciatie van bv. Canvas en Eén). De tweede schaal geeft de voorkeur aan voor meer informatiegerichte radiozenders (hoge scores wijzen op een sterke appreciatie van bv. Radio 1, Klara). Om de mediavoorkeurschaal te construeren, werden beide schalen samen met de tijdschriftenvoorkeur ingevoerd in een CATPCA (eigenwaarde = 1,81; $R^2 = 60,33\%$; Cronbachs Alfa = 0,67). Hogere scores op de schaal impliceren ook hier een grotere voorkeur voor de meer informatiegerichte mediakanalen.

In de analyses houden we verder rekening met drie meer algemene opvattingen ten aanzien van het politieke gebeuren. Het gaat om opvattingen waarvan geweten is dat ze sterk samenhangen met politieke participatie.

Politiek zelfvertrouwen peilt naar de mate waarin mensen het gevoel hebben dat ze vat hebben op het politieke bedrijf, een invloed kunnen uitoefenen en er, kortom, politiek toe doen. Een gebrek van dit gevoel wordt doorgaans omschreven als *politieke machteloosheid*. Binnen deze gevoelens van machteloosheid wordt doorgaans nog een onderscheid gemaakt naargelang het gevoel vooral voortvloeit uit een diagnose over zichzelf (bv. “ik begrijp onvoldoende van politiek”) dan wel over het politieke veld (bv. “politici luisteren toch niet naar ons”). Dat laatste wordt aangeduid als *externe politieke machteloosheid (of het gebrek eraan external political efficacy)* en het wordt in dit onderzoek gemeten met vier items: “Stemmen heeft geen zin. De partijen doen toch wat ze willen”, “Van zodra ze verkozen zijn, voelen de meeste politici zich te goed voor mensen zoals ik”, “De politieke partijen zijn alleen maar geïnteresseerd in mijn stem en niet in mijn mening”, “Er stemmen zoveel mensen bij verkiezingen dat mijn stem er niet toe doet” (eigenwaarde = 2,48; $R^2 = 62\%$; Cronbachs Alfa = 0,79). Hogere scores impliceren een grotere politieke doeltreffendheid. De *interne component* drukt de mate uit waarin respondenten zichzelf politiek kundig vinden. In dit

onderzoek maten we dit gevoel door aan respondenten te vragen of ze “meer weten over politiek dan de meeste mensen van hun leeftijd”, “politieke thema’s begrijpen” en “gewoonlijk een mening hebben wanneer er over politieke thema’s of problemen wordt gepraat” (eigenwaarde = 2,10; $R^2 = 68\%$; Cronbachs Alfa = 0,79). Hogere scores impliceren meer politieke competentie.

Politieke interesse, ten slotte, werd gemeten op basis van drie items: hoe geïnteresseerd ze in politiek zijn, hoeveel ze lezen over politiek en of ze snel naar een ander kanaal overspringen als er op de tv een politieke discussie bezig is (item omgescoord) (eigenwaarde = 2,17; $R^2 = 72\%$; Cronbachs Alfa = 0,81). Hogere scores op deze schaal reflecteren een hogere politieke interesse.

We gebruiken ordinale logistische regressie om de impact op alternatieve en conventionele politieke participatie na te gaan. In alle modellen controleren we voor leeftijd, geslacht, onderwijsniveau van de ouders (ten minste één ouder hooggeschoold versus geen enkele ouder hooggeschoold), gevolgde onderwijsvorm in het secundair (aso, tso, bso), of ze ooit al gestemd hebben en hoe goed hun gezin kan rondkomen met het maandelijkse inkomen.

Resultaten

Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden, werden zes modellen geschat voor conventionele en alternatieve politieke participatie. Tabellen 1 en 2 geven de odds ratio’s weer voor deze modellen. In model 1 van tabellen 1 en 2 valt het op dat beide vormen van politieke participatie sterk samenhangen met zowel de eigen opleiding als deze van de ouders. Jongeren met hoger opgeleide ouders participeren vaker aan zowel alternatieve als conventionele politieke participatievormen. Daarnaast participeren adolescenten die aso volgen of hun secundair onderwijs hebben beëindigd in het aso meer in beide vormen dan de jongeren die tso of bso volgen of hebben gevolgd. Het valt op dat de relatie tussen het scholingsniveau van de ouders en conventionele politieke participatie veel sterker is dan de relatie tussen dit scholingsniveau en alternatieve politieke participatie. Ook het inkomen blijkt significant gerelateerd aan conventionele politiek maar niet aan alternatieve politiek.² Beide vaststellingen suggereren dat alternatieve politieke participatie het potentieel biedt een sociaal minder homogene groep aan te trekken en in deze zin democratischer zou zijn.

Beide vormen van politieke participatie zijn niet geassocieerd met gender. Er zijn wel verschillen merkbaar voor leeftijd en levensfase. Terwijl alternatieve politieke participatie niet gerelateerd is aan leeftijd, stijgt de conventionele participatie wel met de leeftijd. Wanneer jongeren opgroeien, geraken ze meer overtuigd van het belang van institutionele politiek. Ook adolescenten die reeds de kans hebben gehad om te gaan stemmen, hebben een positievere attitude ten aanzien van conventionele politieke participatie. Tussen alternatieve politieke participatie en stemervaring is er

slechts een zwak verband en dit verband is niet langer significant eens er gecontroleerd wordt voor mediagebruik in model 2.

In modellen 2 en 3 voegen we de aan media gerelateerde variabelen toe. Zoals verwacht zijn adolescenten die het internet of traditionele media vaak gebruiken om informatie te vergaren, meer bereid om deel te nemen aan zowel conventionele als alternatieve vormen van politiek. Internet gebruiken voor het plezier heeft geen effect op conventionele politieke participatie maar wel een positief effect op alternatieve vormen van politieke participatie. Bovendien heeft het toevoegen van traditionele mediavorkeuren of andere relevante variabelen geen invloed op het positieve effect van internetgebruik voor plezier op alternatieve politieke participatie. Dit wil zeggen dat zelfs internetgebruik dat gericht is op entertainment als een katalysator kan fungeren om actief te zijn in deze nieuwe en minder geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie.

Tabel 1. Ordinale logistische regressieanalyse op conventionele politieke participatie bij Vlaamse jongeren (14-30; N: 2524).

Onafhankelijke variabelen	Model					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	β^a	β	β	β	β	β
Leeftijd	1,065***	1,063***	1,031*	1,028	1,020	1,018
Geslacht: (0: vrouw)	1,338***	1,395***	1,094	1,228*	1,076	0,953
Onderwijsniveau ouders: ten minste 1 ouder is hoog- geschoold	1,638***	1,585***	1,349**	1,238*	1,276*	1,281*
Maandelijks inkomen	1,181***	1,161***	1,128**	1,068	1,094*	1,079
Onderwijsvorm (0: aso)						
tso	0,666***	0,701***	0,880	1,012	1,106	1,161
bso	0,369***	0,469***	0,648***	0,814	0,837	0,852
Ooit gestemd (0: nee)	1,914***	1,710***	1,627***	1,676***	1,654***	1,690***
Internet Plezier		0,935	0,960	0,962	0,986	0,989
Internet Informatie		1,421***	1,305***	1,267***	1,178**	1,156*
Mediavorkeur			1,851***	1,585***	1,317***	1,284***
Politieke doeltreffendheid				2,200***	1,955***	1,974***
Politieke interesse					1,930***	1,341***
Politieke competentie						1,703***
cut1	0,691	0,578	-0,404	-0,731	-0,978	-1,145
cut2	2,298	2,208	1,294	1,108	0,951	0,828
N	2448	2448	2448	2448	2448	2448
BIC	4355,5	4325,7	4187,9	3950,7	3811,3	3760,3
ll	-2142,6	-2120,0	-2047,1	-1924,7	-1851,0	-1821,6

^a geëxponentieerde coëfficiënten

Significantieniveau: * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Tabel 2. Ordinale logistische regressieanalyse op alternatieve politieke participatie bij Vlaamse jongeren (14-30; N: 2524).

Onafhankelijke variabelen	Model					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	β^a	β	β	β	β	β
Leeftijd	1,013	1,036**	1,013	1,011	1,008	1,009
Geslacht: (0: vrouw)	0,916	0,866	0,683***	0,694***	0,656***	0,617***
Onderwijsniveau ouders: ten minste 1 ouder is hoog- geschoold	1,421***	1,366***	1,190*	1,158	1,168	1,164
Maandelijks inkomen	1,000	0,984	0,956	0,945	0,952	0,945
Onderwijsvorm (0: aso)						
tso	0,679***	0,729***	0,893	0,918	0,948	0,967
bso	0,430***	0,539***	0,707**	0,739**	0,751*	0,758*
Ooit gestemd (0: nee)	1,204	1,022	0,924	0,918	0,896	0,899
Internet Plezier		1,210***	1,261***	1,267***	1,277***	1,284***
Internet Informatie		1,347***	1,227***	1,212***	1,176**	1,165**
Mediavorkeur			1,675***	1,614***	1,502***	1,489***
Politieke doeltreffendheid				1,158***	1,097*	1,092*
Politieke interesse					1,253***	1,041
Politieke competentie						1,298***
cut1	-1,155	-0,811	-1,612	-1,686	-1,760	-1,810
cut2	0,112	0,489	-0,272	-0,342	-0,409	-0,452
cut3	1,139	1,538	0,824	0,758	0,699	0,663
cut4	2,052	2,464	1,795	1,732	1,680	1,648
cut5	3,146	3,568	2,934	2,874	2,827	2,800
cut6	4,512	4,941	4,327	4,268	4,223	4,198
N	2448	2448	2448	2448	2448	2448
BIC	8410,4	8335,0	8192,3	8187,8	8169,9	8156,6
ll	-4154,5	-4109,0	-4033,7	-4027,6	-4014,7	-4004,2

^a geëxponentieerde coëfficiënten

Significantieniveau: * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Ten slotte worden de mediërende variabelen politieke doeltreffendheid, interesse en competentie toegevoegd (modellen 4, 5, en 6). In deze laatste drie modellen testen we of het gebruik van (nieuwe) media de politieke participatie onrechtstreeks beïnvloedt door de politieke doeltreffendheid, interesse en competenties van jongeren te versterken. Aangezien deze drie indicatoren sterk samenhangen, brengen we ze één voor één in het model.³ Ook al hangen de drie indicatoren sterk samen, we merken toch op dat ze voor conventionele politieke participatie alle een onafhankelijk effect hebben. Jongeren die vertrouwen hebben in de overheid zijn overtuigd van hun invloed op het politieke systeem en hebben een positievere attitude ten aanzien van conventionele politieke par-

ticipatie. Deze positieve attitude neemt zelfs toe wanneer de adolescent geïnteresseerd is in politiek of wanneer hij of zij het gevoel heeft politiek competent te zijn. Als we voor deze drie factoren samen controleren, wordt het effect van zowel nieuwe als traditionele media beduidend kleiner. Dit kan erop wijzen dat, hoe meer men internet en traditionele media gebruikt voor het vergaren van informatie, dit de conventionele politieke participatie onrechtstreeks kan beïnvloeden doordat de politieke doeltreffendheid, interesse en competenties van jongeren worden versterkt. We kunnen weliswaar geen causale uitspraken doen over deze effecten, aangezien we cross-sectionele data gebruiken.

Voor alternatieve politieke participatie hebben de drie factoren eveneens een significant effect. Maar wanneer de drie factoren samen worden ingebracht, heeft alleen politieke competentie een significant effect op alternatieve politieke participatie. Bovendien verklaren de drie factoren slechts een klein deel van het effect dat uitgaat van mediagebruik. Dit wijst erop dat we ze niet kunnen beschouwen als mediërende factoren voor alternatieve politieke participatie.

Besluit en discussie

Tegen de achtergrond van een groeiende bezorgdheid over de politieke betrokkenheid van burgers in het algemeen en jongeren in het bijzonder, onderzochten we in deze bijdrage de relatie tussen het gebruik van verschillende (nieuwe) mediavormen enerzijds en conventionele en alternatieve vormen van politieke participatie anderzijds. De keuze om de relevantie van het internetgebruik te onderzoeken is niet toevallig. Verschillende auteurs beklemtonen dat de komst van het internet en vooral de snelheid van de verspreiding ervan onder de bevolking, een fundamentele verschuiving hebben teweeggebracht in de wijze waarop mensen met informatie omgaan en denken. Sommigen spreken daarom resoluut van 'Netizens' in plaats van 'Citizens'. De komst van het internet, zo stelt Milner (2010), betekent immers een simultane transformatie van zowel de *aard* als de *inhoud* van communicatie. Internet betekende inderdaad een spectaculaire uitbreiding van de hoeveelheid beschikbare informatie - in die mate dat niemand nog een overzicht behoudt - aangeboden door een oneindig aantal producenten (van wie velen niet professioneel zijn), die op om het even welke plaats op om het even welk ogenblik geconsulteerd kunnen worden. Zo'n evolutie heeft meerdere gevolgen die met het oog op betrokkenheid bij het politieke bedrijf verschillende en mogelijk zelfs tegengestelde effecten hebben. Potentieel verlaagde internet, ten eerste, de drempel om politiek te participeren en informatie te vergaren. Precies omdat het voor mensen nog nooit zo eenvoudig was om informatie te verkrijgen, neemt echter ook de kans toe dat mensen zoeken naar die informatie die hun opvattingen bevestigt en deze die ertegen ingaat vermijden. Het is die eigenschap die de komst van het internet een potentieel ongelijkheidsversterkende capaciteit verschaft. Wat leren onze onderzoeksresultaten in die context?

In overeenstemming met eerder onderzoek (bv. Bakker & de Vreese, 2011) vonden we dat internetgebruik zelfs na het in rekening brengen van een aanzienlijk aantal achtergrondkenmerken, verschillende opvattingen over politiek en ander mediagebruik posi-

tief samenhangt met beide types van politieke participatie. Daarbij leidt echter niet elk gebruik naar dezelfde uitkomst. Internetgebruik voor het plezier blijkt vrij sterk samen te hangen met alternatieve politieke participatie, maar is niet gerelateerd aan conventionele politieke participatie (hier: aspecten van de stemintentie). Internetgebruik met het oog op het verwerven van informatie is daarentegen vrij sterk gerelateerd aan beide types van politieke participatie, een bevinding die de idee versterkt dat informatie en kennis vaak onderschatte factoren zijn met het oog op politieke participatie (Milner, 2010). Een dergelijk patroon past binnen een meer algemeen patroon dat erop wijst dat beide types van politieke participatie verschillende determinanten hebben. Alternatieve politieke participatie lijkt, ten eerste, veel minder sterk ingebed in de klassieke opvattingen over en houdingen ten aanzien van politiek. Dat suggereert het bestaan van een interessant alternatief pad naar politiek. Dat laatste ook omdat, ten tweede, het internet die alternatieve vormen van politieke participatie letterlijk naar de mensen thuis brengt. De grote uitdaging die zich op dat vlak echter stelt, heeft te maken met het verschil aan invloed tussen beide paden. Een verschil in de wijze waarop mensen politiek betrokken zijn is op zichzelf niet problematisch maar wordt dat wel, zoals Quintelier (2014) terecht opmerkt, wanneer die vormen van betrokkenheid duidelijk verschillen in de invloed die ze hebben op het politieke bedrijf zelf. In die zin kan de discussie over de invloed van de komst van het internet niet los gezien worden van de meer algemene discussie over de vraag of onze hedendaagse organisatie van politiek en besluitvorming nog voldoende aangepast is aan een veranderende maatschappelijke context.

Deze studie is een van de weinige studies naar de rol van internetgebruik waarbij ook de bredere consumptie van media in rekening wordt gebracht. Dit levert twee relevante inzichten op. De stapsgewijze modelopbouw leert, ten eerste, dat een aanzienlijk gedeelte van het initieel verband tussen internetgebruik en politieke participatie loopt via de meer algemene mediavorkeuren. Dat laatste is sterker van toepassing in het geval van alternatieve politieke participatie, maar het geldt zeker ook voor de meer conventionele vormen van deelname aan politiek. Daar dient, ten tweede, aan toegevoegd te worden dat de samenhang tussen de meer algemene mediavorkeuren en beide vormen van politieke participatie aanzienlijk sterker zijn dan de aspecten van het internetgebruik maar qua richting wel gelijkaardig zijn. Indien beide vaststellingen gecombineerd worden, rijst de vraag in welke mate we hier te maken hebben met 'zelfstandige' relaties dan wel met artificieel effecten ontrafelen. Het onderzoek naar de rol van media in het algemeen en op politieke betrokkenheid in het bijzonder is nog steeds doordrongen van een relatief eenvoudige effectlogica waarbij blootstelling aan een medium ook duidelijk identificeerbare invloeden heeft op bepaalde, vaak zeer specifieke, uitkomsten. Juist de eerder aangehaalde eigenschappen van het internet, die allemaal de kans op zelfselectie sterk vergroten, suggereren dat jongeren misschien nog nooit zoveel kansen hebben gehad om eigen levensstijlen te ontwikkelen waarin sociale en politieke betrokkenheid meer of minder aanwezig is. We weten dat mediagebruik een heel cruciale rol speelt in het afbakenen van dergelijke stijlen (Elchardus & Herbots, 2010; Siongers, 2010; Siongers & Stevens, 2002). De relaties die gevonden werden tussen mediagebruik en politieke participatie in deze bijdrage dienen bijgevolg ook deels te

worden toegeschreven aan het gegeven dat reeds sociaal geëngageerde jongeren andere media consulteren dan jongeren die niet zo sterk sociaal geëngageerd zijn. Vandaag nemen pleitbezorgers voor meer politiek engagement bij jongeren vaak nogal gemakkelijk aan dat internet het wondermiddel is om alle jongeren te engageren voor politiek en maatschappij.

Toch mogen we, gezien het additieve effect van media bovenop dat van politieke attitudes, uit onze onderzoeksresultaten besluiten dat de digitale snelweg jongeren dichter *kan* brengen bij het politieke gebeuren, mits deze jongeren de juiste informatiekanalen kennen en gebruiken. Dit laatste kan enkel bewerkstelligd worden wanneer het politieke krachtveld meer oog heeft voor de zorgen en de wensen van jongeren.

Noten

1. De Civic Web-studie was een internationaal onderzoeksproject gesubsidieerd door het Framework 6-programma van de Europese Commissie. We verwijzen hierbij specifiek naar een onderdeel van dat project waarbij men via een online survey ongeveer 3300 jongeren van 15 tot 25 jaar in 7 landen heeft bevroegd (Banaji, 2007).
2. Na controle voor mediavorkeur in model 3 stellen we wel een significant maar klein negatief effect vast van inkomen. Met andere woorden: wanneer de mediavorkeur van jongeren constant wordt gehouden, blijkt inkomen wel een significante maar niet substantiële invloed te hebben op de alternatieve politieke participatie.
3. Jongeren die interesse hebben in politiek beschouwen zichzelf over het algemeen als meer competent en hebben meer vertrouwen in de overheid en in de invloed van hun handelingen op de politiek dan jongeren die geen interesse hebben. Pearson correlaties: politieke competenties & politieke interesse: 0,754; politieke competenties & politieke doeltreffendheid: 0,324; politieke doeltreffendheid & politieke interesse: 0,393.

Bibliografie

- Adsett, M. (2003). Changes in Political Era and Demographic Weight as Explanations of Youth "Disenfranchisement" in Federal Elections in Canada, 1965-2000. *Journal of Youth Studies*, 6(3), 247-64.
- Aydemir, A. T. (2007). Young People, Politics and the Internet. In Civicweb (Ed.), *D4 Report: Young People, the Internet and Civic Participation: State of the Art Report*. London: Institute of Education.
- Bakker, T. P. & de Vreese, C. H. (2011). Good News for the Future? Young People, Internet Use, and Political Participation. *Communication Research*, 38(4), 451-70.
- Banaji, S. (2007). Civic Learning: Political Socialisation and Citizenship Education. In Civicweb (Ed.), *D4 Report: Young People, the Internet and Civic Participation: State of the Art Report*. London: Institute of Education.
- Banaji, S., & Buckingham, D. (2009). Civic Sell: Young People, the Internet, and Ethical Consumption. *Information, Communication and Society*, 12(8), 1197-223.

- Beck, U. (1994). The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernisation. In U. Beck, A. Giddens & S. Lasch (Eds.), *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order* (pp. 1-55). Cambridge: Polity Press.
- Bennett, W. L. (1998). The Uncivic Culture: Communication, Identity and the Rise of Lifestyle Politics. *Political Science & Politics*, 31(4), 741-61.
- Bennett, W. L. (2008). Changing Citizenship in the Digital Age. In W. L. Bennett (Ed.), *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth* (pp. 1-24). Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Boonaert, T. & Siongers, J. (2010). Jongeren en media: van mediavreemden tot hybride meerwaardezoekers. In N. Vettenburg, J. Declerck & J. Siongers (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* (pp. 135-59). Leuven: Acco.
- Buckingham, D. (2007). *Beyond Technology: Children's Learning in the Age of Digital Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Cammaerts, B. & Van Audenhove, L. (2003). *ICT-Usage's of Transnational Social Movements in the Networked Society: Organisation, Online Civic Engagement and Political Strategies*. Amsterdam-Delft: UvA-TNO.
- Cammaerts, B. & Van Audenhove, L. (2005). Online Political Debate, Unbounded Citizenship, and the Problematic Nature of a Transnational Public Sphere. *Political Communication*, 22(2), 147-62.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society - Vol 1-3*. Oxford: Blackwell Publishers.
- COM. (2001 - 681 final). *European Commission White Paper. A New Impetus for European Youth* (p. 76). Brussel: Europese Commissie.
- Dalton, R. J. (2008). *The Good Citizen: How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. Washington DC: SAGE.
- De Groof, S., Elchardus, M., Franck, E. & Kavadias, D. (2010). *Vlaanderen in ICCS 2009*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR, Vrije Universiteit Brussel/Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming.
- Delli Carpini, M. X. (2000). Gen.com: Youth, Civic Engagement, and the New Information Environment. *Political Communication*, 17(4), 341-49.
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, E. & Robinson, J. (2001). Social Implications of the Internet. *Annual Review of Sociology*, 27, 307-36.
- Deweppe, A. & Picone, I. (2015) E-cultuur: het internet als instrument voor virtuele participatie. In J. Lievens, J. Siongers & H. Waeghe. *Participatie in Vlaanderen. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2014* (pp. 155-79). Leuven: Acco.
- Duyvendak, J. W. & Hurenkamp, M. (Eds.). (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Van Gennep.
- Elchardus, M. & Herbots, S. (2010). Jongeren en democratisch burgerschap. Conventionele, alternatieve en aanvullende participatie. In N. Vettenburg, J. Deklerck & J. Siongers (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen van de JOP-monitor 2* (pp. 181-212). Leuven: Acco.
- Elchardus, M. & Vanhoutte, B. (2009a). Genderverschillen in de groei naar democratisch burgerschap. In N. Vettenburg, J. Deklerck & J. Siongers (Eds.), *Jongeren binnenstebuiten. Thema's uit het jongerenleven onderzocht* (pp. 105-32). Leuven: Acco.
- Elchardus, M. & Vanhoutte, B. (2009b). Onderwijsvorm en de groei naar democratisch burgerschap. In N. Vettenburg, J. Deklerck & J. Siongers (Eds.), *Jongeren binnenstebuiten. Thema's uit het jongerenleven onderzocht* (pp. 133-50). Leuven: Acco.
- Eliasoph, N. (1998). *Avoiding Politics. How Americans Produce Apathy in Everyday Life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Faas, D. (2007). Youth, Europe and the Nation: The Political Knowledge, Interests and Identities of the New Generation of European Youth. *Journal of Youth Studies*, 10(2), 161-81.

- Farthing, R. (2010). The Politics of Youthful Antipolitics: Representing the 'Issue' of Youth Participation in Politics. *Journal of Youth Studies*, 13(2), 181-95.
- Fitoussi, J.-P. & Rosanvallon, P. (1996). *Le nouvel âge des inégalités*. Paris: Seuil.
- Furlong, A. & Cartmel, F. (2007). *Young People and Social Change: New Perspectives*. Buckingham: Open University Press.
- Geniets, A. (2010). Lost in Translation: Why Civic Online Efforts in Britain Have Failed to Engage Young Women from Low Socioeconomic Backgrounds. *European Journal of Communications*, 25(4), 398-412.
- Gentzkow, M. A. (2006). Television and Voter Turnout. *The Quarterly Journal of Economics*, 121(3), 931-72.
- Giddens. (1994). *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Gilliam, F. D. & Iyengar, S. (2000). Prime Suspects: The Influence of Local Television News on the Viewing Public. *American Journal of Political Science*, 44(3), 560-73.
- Harris, A., Wyn, J. & Younes, S. (2010). Beyond Apathetic or Activist Youth: 'Ordinary' Young People and Contemporary Forms of Participation. *Young*, 18(1), 9-32.
- Hartmann, M. (2004). Young People = 'Young' Uses? Questioning The 'Key Generation'. In N. Carpentier, C. Pauwels & O. Van Oost (Eds.), *Het On(be)grijpbare Publiek. The Ungraspable Audience. Een Communicatiewetenschappelijke verkenning van het Publiek* (Vol. 355-376). Brussel: VUBPress.
- Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Blackwell.
- Haythornwaite, C. (2001). Introduction. The Internet in Everyday Life. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 363-82.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. (1999). *Global Transformations*. Cambridge: Polity Press.
- Henn, M., Weinstein, M. & Forrest, S. (2005). Uninterested Youth? Young People's Attitudes Towards Party Politics in Britain. *Political Studies*, 53(3), 556-78.
- Hirzalla, F. & van Zoonen, L. (2008). *CivicWeb. Report: Uses of the Web for Civic Participation*. London: Institute of Education.
- Hirzalla, F., & van Zoonen, L. (2011). Beyond the Online/Offline Divide How Youth's Online and Offline Civic Activities Converge. *Social Science Computer Review*, 29(4), 481-98.
- Hull, D., Cecez-Kecmanovic, D., Kennan, M. A. & Nagm, F. (2009). *Youth Online Participation and Consultative Processes: Report on a Pilot Project in "Better Futures"*. Sydney: Information Systems, Technology and Management, Australian School of Business, The University of New South Wales.
- Kann, M. E., Berry, J., Gant, C. & Zager, P. (2007). The Internet and Youth Political Participation. *First Monday*, 12(8), <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/frr/article/view/1977>. doi: 10.5210/fmv12i8.1977.
- Kirshner, B., Strobel, K. & Fernández, M. (2003). Critical Civic Engagement Among Urban Youth. *Penn GSE Perspectives on Urban Education*, 2(1), <http://www.urbanedjournal.org/archive/Issue3/articles/article0010.html>.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T. & Scherlis, W. (1998). Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well-being? *American Psychologist*, 53(9), 1017-31.
- Livingstone, S., Bober, M. & Helsper, E. J. (2005). Active Participation or Just More Information? Young People's Take Up of Opportunities to Act and Interact on the Internet. *Information, Communication and Society*, 8(3), 287-314.

- Loader, B. (Ed.) (2007). *Young Citizens in the Digital Age: Political Engagement, Young People and New Media*. Abingdon: Routledge.
- Mariën, S., Hooghe, M. & Quintelier, E. (2010). Inequalities in Non-institutionalized Forms of Political Participation. A Multilevel Analysis for 26 Countries. *Political Studies*, 58(1), 187-213.
- Milner, H. (2010). *The Internet Generation: Engaged Citizens or Political Dropouts*. Lebanon: UPNE.
- Nie, N. H. (2001). Sociability, Interpersonal Relations and the Internet. Reconciling Conflicting Findings. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 420-35.
- Norris, P. (1996). Does Television Erode Social Capital? A Reply to Putnam. *Political Science and Politics*, 29(3), 474-80.
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Political Activism Worldwide*. New York: Cambridge University Press.
- Norris, P. (2004, 27-28 november). *Young People & Political Activism: From the Politics of Loyalties to the Politics of Choice?* Paper voorgesteld bij het symposium Rapport voor de Raad van Europa "Young People and Democratic Institutions: From the Disillusionment to Participation". Strasbourg.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part 1. *On the horizon*, 9(5), 1-6.
- Prior, M. (2005). News vs. Entertainment: How Increasing Media Choice Widens Gaps in Political Knowledge and Turnout. *American Journal of Political Science*, 49(3), 577-92.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Quintelier, E. (2008). Who is Politically Active: The Athlete, the Scout Member or the Environmental Activist? *Acta Sociologica*, 51(4), 355-70.
- Quintelier, E. (2014). Politiek: iets voor jongens of meisjes? Een studie naar politieke participatie, political efficacy en politieke interesse. In B. Spruyt & J. Siongers (Eds.), *Gender(en). Over de constructie en deconstructie van gender bij Vlaamse jongeren* (pp. 221-36). Leuven: Acco.
- Quintelier, E. & Vissers, S. (2008). The Effect of Internet Use on Political Participation: An Analysis of Survey Results for 16-Year-Olds in Belgium. *Social Science Computer Review*, 26(4), 411-27.
- Romer, D., Jamieson, K. H. & Aday, S. (2003). Television News and the Cultivation of Fear of Crime. *Journal of Communication*, 53(1), 88-104.
- Siongers, J. (2010). De grenzen van verdraagzaamheid. Over de houding ten aanzien van andere culturen bij jongeren. In N. Vettenburg, J. Deklerck & J. Siongers (red.). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen van de JOP-monitor*, 2, 259-82. Leuven: Acco.
- Siongers, J. & Stevens, F. (2002). Esthetica voor gevorderden. Over smaken en mediavorkeuren. In M. Elchardus & I. Glorieux (Eds.), *De symbolische samenleving* (pp. 53-84). Tiel: Lannoo.
- Snell, P. (2010). Emerging Adult Civic and Political Disengagement: A Longitudinal Analysis of Lack of Involvement with Politics. *Journal of Adolescent Research*, 25(2), 258-87.
- Stolle, D., Hooghe, M. & Michelletti, M. (2005). Politics in the Super-Market - A Three Nation Pilot Survey on Political Consumerism as a Form of Political Participation. *International Review of Political Science*, 26(3), 245-69.
- Van Audenhove, L., Cammaerts, B., Frissen, V., Engels, L. & Ponsioen, A. (2002). *Transnational Civil Society in the Networked Society: A Study on the Relation between ICTs and the Rise of a Transnational Civil Society*. Studie in het kader van TERRA 2000, EU-project van IST 2000 voor het Institute of Infonomics.
- Vrcan, S. (2002). Youth: Politics, Sub-Politics and Anti-Politics. The Case of Croatia since the Mid-eighties. In B. Tivadar & M. E. Polona (Eds.), *Flying Over or Falling Through the Cracks? Young People in the Risk Society*. Ljubljana: Office for Youth of the Republic of Slovenia.

Wellman, B., Haase, A. Q., Witte, J. & Hampton, K. (2001). Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital? Social Networks, Participation, and Community Commitment. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 436-55.

Abstract

The rise of online communication possibilities has revived the debate on the impact of media on political participation, and this especially with respect to young people who are considered to be prime users of online communication technologies. On the one hand, new media are thought to facilitate innovative and more accessible forms of political participation. More pessimistic views, however, hold that new media contribute to personal isolation, loss of social capital and an endorsement of existing individual prejudice and delusions. Not surprisingly, then, the relationship between new media and political participation has already been the topic of several empirical studies. This paper improves upon the existing literature in two ways. First, although it is argued that new media have primarily created new opportunities for non-institutional forms of political participation, most studies use one single indicator for offline political participation. In this paper we distinguish between institutional forms of participation and alternative or less institutional forms of participation. Secondly, among young people important differences can be found with regard to the purposes of internet use. In this paper we relate these different patterns of internet use to more traditional media (radio, television, magazines) and compare their mutual effects on the two forms of political participation. For our analysis, we rely on survey data from Flanders (the Dutch speaking part of Belgium) gathered in 2013, containing questionnaires of 3133 adolescents aged 14 - 30.

Keywords

Political participation, youngsters, internet use, media
